

لَسْ أَلَا

بسمه تعالی

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه دکترای حقوق بین الملل عمومی

عنوان

تعهدات بین المللی دولتها در پیشگیری از
جرائم جهانی شده

استاد راهنما
دکتر محمد شمسایی

استادان مشاور
دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی
دکتر سید قاسم زمانی

دانشجو
محمد بارانی

تابستان 1392

چکیده

با تسخیر زمان و مکان توسط بشر و به دنبال آن ظهور پدیده جهانی شدن جرم، فرصت‌های جدید بزهکاری با ماهیت جهانی نیز بوجود آمدند. جرایم جهانی شده با انگیزه سود جویانه و خشونت آمیز و به صورت سازمان یافته در سرتاسر دنیا رخ می دهند و ضمن هدف قرار دادن کرامت و امنیت انسانی و حق‌های بنیادین بشری، امنیت جهانی را تهدید و حق برخورداری از امنیت را از انسان‌ها سلب می‌کنند. دولت‌ها، به تنهایی و بدون توسل به اتحاد و اجماع جهانی قادر به پیشگیری از این جرایم نیستند. وضعیت تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده نیز مجبوی روشن نیست و دولت‌ها با وجود پذیرش و امضاء اسناد متعدد الزام آور و غیرالزام آور پیشگیرانه هنوز به باور درستی از این تعهدات نرسیده‌اند. هدف این تحقیق اثبات یا نفي تعهد بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده، تبیین ادبیات پیشگیری بین‌المللی و توجه دادن دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به پیشگیری از جرایم جهانی شده است. روش تحقیق، توصیفی و تحلیلی است و تجزیه و تحلیل اطلاعات کسب شده بصورت کیفی و مبتنی بر استنتاج محقق از منابع و متون بین‌المللی پیشگیری از جرم خواهد بود.

نتایج تحقیق حاکی است که مبانی تعهدات بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده از مبنای سیاسی تا مبنای حقوق بشری، مبنای حقوقی، مبنای انسانی و مبنای جرم‌شناختی متنوع هستند. معاهدات بین‌المللی و تصمیمات سازمان‌های بین‌المللی مهم‌ترین منابع تعهدات دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده به شمار می‌روند و در خصوص عرف می‌توان مدعی بود که حفظ و حراست از هنجارهای عرفی از طریق پیشگیری، خود به یک هنجار عرفی بین‌المللی تبدیل شده است.

تکامل نظام حقوق بین‌الملل در پیشگیری از جرایم جهانی شده در گرو "حقوق نرم پیشگیری" است که به وسیله اسناد غیر-الزام آور خلق شده و در اسناد الزام آور به دو صورت؛ تعهدات عمومی و تعهدات اختصاصی متجلی شده‌اند. این تعهدات ماهیتی متفاوت با سایر تعهدات بین‌المللی دولت‌ها دارند، زیرا، جامعه جهانی نه از سر تبادل منافع، بلکه به منظور سعادت بشر که در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی نهفته است، تن به پذیرش این تعهدات داده است بنابراین، ماهیتی فراگیر "erga omnes" دارند و حسب مورد در قالب تعهد به وسیله، تعهد به نتیجه و یا تعهد به تلاش مضاعف و قابل قبول جامعه

بین‌المللی ظاهر می‌شوند.
اجرای اکثر تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده، از رهگذر تعهد به همکاری که مهمترین تعهد دولت‌ها است ممکن می‌گردد. پیشگیری از این جرایم مستلزم جهانی اندیشیدن و جهانی- ملی عمل کردن است.

کلید واژه‌ها: تعهدات بین‌المللی، جرایم جهانی‌شده، پیشگیری از جرم، جهانی‌شدن، حقوق بشر، دولت.

12	مقدمه
17	الف) بیان مسئله
18	ب) سوال‌های تحقیق:
20	پ) فرضیه‌های تحقیق:
20	ت) اهداف تحقیق:
21	ث) تنگناهای احتمالی تحقیق
21	ج) روش‌شناسی
22	چ) پیشینه تحقیق:
25	ح) مفهوم شناسی
41	خ) ساماندهی تحقیق
بخش اول- مبانی و منابع تعهدات دولتها به پیشگیری از	
43	جرایم جهانی‌شده
فصل اول- مبانی تعهدات دولتها به پیشگیری از جرایم جهانی‌شده..	
45	مبحث اول- مبنای سیاسی
47	مبحث دوم- مبنای حقوق بشری
52	گفتار اول- تضمین حق بر امنیت از رهگذر اجرای تعهدات
57	پیشگیری
57	گفتار دوم- تضمین حق حیات بشری از رهگذر اجرای تعهدات
61	پیشگیری
61	گفتار سوم- تضمین حق توسعه و معیشت پایدار از رهگذر اجرای
61	تعهدات پیشگیری
61	گفتار چهارم- نقض حقوق بشر تهدیدی علیه صلح و امنیت بین
62	المللی
67	مبحث سوم- مبنای حقوقی
70	مبحث چهارم- مبنای انسانی
74	مبحث پنجم- مبنای جرم‌شناختی
فصل دوم- منابع تعهدات دولتها در پیشگیری از جرایم جهانی‌شده..	
80	مبحث اول- معاهدات بین‌المللی
84	گفتار اول- کنوانسیون سازمان ملل متحد در زمینه جرم سازمان
85	یافته فراملی (پالرمو 2000)

گفتار دوم- پروتکل پیشگیری، منع و مجازات قاچاق انسان (به ویژه زنان و کودکان).....	88
گفتار سوم - کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (2003).....	90
گفتار چهارم - کنوانسیون‌های بین‌المللی مواد مخدر و روان‌گردان.....	92
1-4- کنوانسیون واحد ناظر بر مواد مخدر (1961).....	94
2-4- کنوانسیون ناظر بر مواد روان‌گردان (1971).....	96
3-4- کنوانسیون مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان (1988)....	98
گفتار پنجم- کنوانسیون‌ها و قطعنامه‌های مقابله با تروریسم	106
مبحث دوم- عرف بین‌المللی.....	109
مبحث سوم- تصمیمات سازمان‌های بین‌المللی.....	111
گفتار اول - سازمان‌های بین‌المللی.....	112
1- سازمان ملل متحد.....	112
2- سازمان بین‌المللی پلیس‌جنایی (اینترپل).....	121
گفتار دوم - سازمان‌های منطقه‌ای.....	128
1- مؤسسات وابسته به سازمان ملل متحد.....	129
2- مؤسسات پیوسته به سازمان ملل متحد.....	129
گفتار سوم - رهنمودهای صادره از سازمان ملل متحد.....	130
مبحث چهارم- تصمیمات محاکم قضایی بین‌المللی (رویه قضایی).....	140
مبحث پنجم- اصول کلی حقوق و قواعد آمره.....	143
گفتار اول - اصول کلی حقوق.....	143
گفتار دوم - قاعده آمره.....	145
جمع‌بندی بخش اول.....	147

بخش دوم- جلوه‌ها و ماهیت تعهدات و گونه‌های پیشگیری از جرایم جهانی‌شده.....

فصل اول- جلوه‌ها و ماهیت تعهدات پیشگیری از جرایم جهانی‌شده در اسناد بین‌المللی.....	151
مبحث اول- اسناد غیر الزام‌آور بین‌المللی.....	152
گفتار اول - اصول و هنجارهای پیشگیری از جرایم جهانی‌شده...153	153
الف- پیشگیری از جرایم جهانی‌شده مسئولیت مشترک دولتها...154	154
ب- ایفای نقش محوری توسط دولتها.....	154
پ- همکاری و جذب مشارکت سایر جوامع و دولتها.....	155
ت- پایداری برنامه‌های پیشگیری.....	159
ث- رعایت حقوق بشر و الزام به قانون‌مداری در برنامه‌های پیشگیری.....	160
ج- ساختارسازی برای پیشگیری از جرایم جهانی‌شده.....	162

- چ- تدوین برنامه ملی و بین‌المللی پیشگیری از جرائم جهانی‌شده 163
- ح- تهیه آمار جنایی و تبادل اطلاعات در شبکه جهانی 165
- خ- تاکید بر پیشگیری از جرایم جهانی‌شده 169
- گفتار دوم- ماهیت اسناد ارشادی و غیرالزام آور بین‌المللی پیشگیری از جرایم جهانی‌شده 170

مبحث دوم- جلوه‌ها و ماهیت تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در اسناد

- الزام آور 175**
- گفتار اول - جلوه‌ها تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در اسناد الزام آور..... 176
- الف- تعهدات عمومی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی‌شده
- 176.....
- 1- تعهدات علمی و آموزشی دولت‌ها..... 177
- 2- تعهدات سرکوبگرانه دولت‌ها..... 179
- 2-1- جرم انگاری..... 180
- 2-1-1- فساد..... 181
- 2-1-2- پولشویی..... 188
- 2-1-3- قاچاق مواد مخدر..... 191
- 2-1-4- قاچاق انسان..... 195
- 2-1-5- تروریسم..... 197
- 2-2- مبارزه با جرایم جهانی‌شده 201
- 2-3- معاضدتهای قضایی و استرداد مجرمین..... 204
- 2-3-1- معاضدت قضایی..... 204
- 2-3-2- اعطای معاضدتهای پلیسی..... 206
- 3- تعهد دولت به همکاری بین‌المللی..... 208
- 4- تعهدات دولت‌ها به طراحی نظام جامع آمار جنایی و تبادل اطلاعات 213
- ب- تعهدات اختصاصی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی‌شده
- 214.....
- 1- پیشگیری از فساد..... 215
- 2- پیشگیری از پولشویی..... 218
- 2-1- تشکیل نظام جامع نظارتی و کنترلی..... 218
- 2-2- ایجاد مرکز ملی گردآوری، تجربه و تحلیل و انتشار اطلاعات پولشویی..... 218
- 2-3- سایر تعهدات..... 219
- 3- پیشگیری از قاچاق انسان..... 219
- 3-1- تدوین سیاست‌ها، تدابیر و برنامه‌های پیشگیری از قاچاق انسان..... 220
- 3-2- حمایت از قربانیان بالقوه و بالفعل قاچاق انسان..... 220

- 3-3- اتخاذ تدابیر ویژه اجتماعی، فرهنگی و اطلاع‌رسانی.....220
- 4- پیشگیری از قاچاق مواد مخدر.....221
- 4-1- پیشگیری از کشت، تولید و ساخت غیرقانونی مواد مخدر 222
- 4-2- کنترل و نظارت بر تجارت ملی و بین‌المللی قانونی مواد
مخدر.....222
- 4-3- ایجاد ترتیباتی در سطح ملی برای هماهنگی اقدامات
پیشگیرانه.....223
- 4-4- سایر تعهدات.....223
- 5- پیشگیری از تروریسم.....224
- 1-5- تعهدات دولت‌ها بر اساس قطعنامه 1373 شورای امنیت
سازمان ملل.....225
- 2-5- تعهدات دولت‌ها در پیشگیری و سرکوب تروریسم در سایر
اسناد.....227
- 1-2-5- همکاری و معاضدت جهت پیشگیری و سرکوب تروریسم.....227
- 2-2-5- پشتیبانی نکردن مستقیم و غیرمستقیم از تروریسم
.....228
- 3-2-5- الحاق به کنوانسیون‌های ضد تروریسم.....229
- 4-2-5- ارائه گزارش به شورای امنیت و تشکیل کمیته ضد
تروریسم.....229
- گفتار دوم- ماهیت تعهدات دولت‌ها در پیشگیری از جرایم
جهانی‌شده.....230
- الف- ماهیت متفاوت تعهدات پیشگیرانه.....230
- ب- الزام آوری تعهدات دولت‌ها.....232
- پ- قلمرو تعهدات دولت‌ها.....239
- ت- تعهد به وسیله و تعهد به نتیجه.....242
- گفتار سوم- مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم
جهانی‌شده.....244
- 1الف) ماهیت و محتوای مسئولیت دولت‌ها در نقض تعهدات
پیشگیرانه.....246
- ب) شرایط تحقق مسئولیت بین‌المللی دولت در نقض تعهدات
پیشگیرانه.....248
- فصل دوم- گونه‌های بین‌المللی پیشگیری از جرایم جهانی‌شده.....251**
- مبحث اول- گونه‌های پیشگیری از جرایم جهانی‌شده در اسناد غیر
الزام آور.....253**
- گفتار اول- مفاهیم و رویکردهای کلی.....254
- گفتار دوم- سازمان ملل و رویکرد پیشگیری کنشی از جرم.....256
- الف- مفاهیم و گرایش‌ها سازمان ملل.....257
- ب- گونه‌های پیشگیری کنشی سازمان ملل.....261

- 1- پیشگیری از جرم از طریق توسعه اجتماعی (پیشگیری
توسعه‌مدار/ پیشگیری اجتماعی) 261
- 2- پیشگیری وضعی از جرم 264
- 3- پیشگیری از جرم محله‌مدار 267
- 4- پیشگیری از تکرار جرم 268
- 5 - پیشگیری از جرائم سازمان‌یافته 270
- گفتار سوم- سازمان ملل و رویکرد پیشگیری واکنشی از جرم 271

مبحث دوم- گونه‌های پیشگیری از جرایم جهانی‌شده در اسناد

- الزام آور** 275
- گفتار اول- پیشگیری کنشی در اسناد الزام آور بین‌المللی 276
- الف- پیشگیری وضعی 276
- 1- کنترل مرزها 277
- 2- ایجاد هویت ثابت ملی/ بین‌المللی برای اشخاص 279
- 3- کنترل هویت افراد 281
- 4- نظام جامع مراقبتی و نظارتی 282
- 5- وضع قواعد و اصلاح فرایندهای جرم‌زا 283
- ب- پیشگیری اجتماعی (توسعه‌مدار) 285
- گفتار دوم- پیشگیری واکنشی 288
- جمع‌بندی بخش دوم 290

نتیجه‌گیری 296

پیشنهادها 318

منابع 322

الف) منابع فارسی 322

ب) منابع لاتین 332

سپاسنامه

تقديم به

مقدمه

با فروپاشی نظام سوسیالیستی حاکم بر بخشی از اروپا و کشورهای دیگر جهان و تقویت اتحادیه اروپا، اقتصاد، فرهنگ، سیاست و حقوق بشر از شکل سنتی- داخلی خود خارج و شکل جهانی به خود گرفته است.¹

گسترش روز افزون اقتصاد جهانی و لزوم همکاری‌های بین‌المللی برای تداوم حیات اقتصاد ملی در صحنه بین‌المللی موجب آزادسازی تجارت خدمات و کالا و نظام‌مندی جهانی آن در سایه به وجود آمدن سازمان تجارت جهانی گردیده است. جهانی‌شدن اطلاعات و ارتباطات و مهاجرت، فرهنگ‌ها و باورهای خاص ملی را به سرعت تحت تأثیر خود قرار داده به گونه‌ای که اصول حقوق بشری نزد تمام دولت‌های دنیا جهان‌شمول شده و این جهان‌شمولی فرهنگ، ادبیات، اقتصاد و حتی حقوق باعث تغییراتی در ساختار سیاسی دولت‌ها شده است.

به گونه‌ای که مفهوم "مردم سالاری"، "حکمرانی خوب"، "حکومت تدبیر" دادرسی عادلانه و رفتار منصفانه و ... در سیاست‌ها و تدابیر کلی نظام‌های مختلف دنیا رایج شده است.²

تحت تأثیر این نگرش‌های جدید، اصل حاکمیت دولت‌ها از شکل مطلق به طرف نسبی شدن در حرکت است، به این معنا که دولت‌ها بر خلاف سابق دیگر قادر نیستند در اتخاذ تصمیماتی که دارای آثار بین‌المللی است تنها بر اساس اراده خود عمل نمایند بلکه زیست اجتماعی در فضای جهانی مستلزم تبعیت از اراده و خرد

¹ - علی حسین، نجفی ابرند آبادی (1389)، "جهانی‌شدن بزهکاری"، دیپاچه در: عباس ذاقلی، "فاجای انسان"، نشر میزان، چاپ اول، تهران، ص 13.

² - همان ص 15.

جهانی است. در واقع جهانی‌شدن، شامل غلبه تدریجی اصولی مشترک بر ابعاد مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی جوامع انسانی می‌شود.

به دنبال جهانی‌شدن در عرصه اقتصاد، فرهنگ، سیاست و حقوق بشر و حتی حقوق کیفری با جهانی‌شدن و ظهور برخی جرائم جدید که صلح و امنیت بین‌المللی را تحت تأثیر خود قرار داده‌اند، مواجه شده‌ایم. جهانی‌شدن جرم در واقع، روی غفلت واقع شده جهانی‌شدن و از توالی ناخواسته آن است. جهانی‌شدن فرصت‌های جدیدی برای بزهکاران بالقوه و بالفعل ایجاد کرده است تا جهانی‌شدن اندیشه جرم "فرصت‌های ارتکاب جرم" و "فرصت‌های ظهور جرایم جدید" را فراهم نمایند و جلوه‌های جدیدی از جرایم را تحت عنوان "جرائم جهانی‌شده" که به دو دسته عمده الف) جرائم با انگیزه سودجویانه ب) جرائم خشونت‌آمیز (تروریستی) تقسیم می‌شوند.¹ مانند؛ قاچاق مواد مخدر، قاچاق اشخاص، تطهیر درآمدها و سرمایه‌های نامشروع، فساد مالی و اعمال تروریستی که در کنار جرائم محلی، ملی و بین‌المللی ظاهر شوند.

جرائم جهانی‌شده خصیصه محلی و ملی ندارد و محصول تحولات اخیر بشری‌اند و جنبه فرامرزی و سازمان‌یافته داشته و مرتکبین چند ملیتی دارند. این جرائم با جهانی‌شدن اقتصاد، سیاست و فرهنگ و فناوری‌های نوین مرتبط هستند.

ماهیت و ساختار این جرایم جهانی است و عنصر جهانی همراه جرم است، بنابراین متفاوت از جرائمی است که یک عنصرش خارجی است و مشمول مقررات حقوق جزایی بین‌المللی است. همچنین با جرائم بین‌المللی که در حقوق بین‌الملل کیفری مورد مطالعه قرار می‌گیرند و نظم بین‌المللی و جهان را خدشه‌دار می‌کند (نسل‌کشی، جنایات جنگی، جنایت علیه بشریت و تجاوز که رسیدگی به آن‌ها در صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری است) متفاوت

---

¹ - علی حسین، نجفی ابرندآبادی (1391)، "جرم شناسی(جهانی‌شدن جرم)"، جزوه درس دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه مفید، صص 39-40. قابل دسترسی در سایت: آزمون آن لاین (lawtest.ir).

هستند. اصطلاح جرایم جهانی‌شده، واژه‌ای عام است که جرایم با انگیزه کسب سود و مال و جرایم با انگیزه ایجاد رعب و وحشت (تروریسم) را شامل می‌شود. این جرایم خاص یک کشور و یا یک منطقه نیستند بلکه ماهیت و ساختار جهانی دارند.¹

افزایش تعاملات منطقه‌ای و جهانی میان دولت‌های مختلف، شرکت‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات گوناگون، موجب شده است که آثار جرم ارتكابی محدود به مرزهای کشور محل وقوع نباشد، از این رو برخی جرایم ملی رویکرد جهانی بخود گرفته‌اند و یا جرایم در شکل‌های نوین خود ظهور پیدا کرده‌اند که ما از آن‌ها تحت عنوان جرایم جهانی‌شده یاد می‌کنیم. امنیت کشورهای در ارتباط با این جرایم ممکن است هزاران کیلومتر خارج از مرزهای آن‌ها مورد تهدید واقع شود، به عبارت بهتر تحت تأثیر جهانی‌شدن دیگر امنیت مرز نمی‌شناسد.

بنابراین پیشگیری و مقابله با این جرایم نیازمند، تصمیم، اراده و سازوکارهای جهانی تحت تأثیر جرم‌شناسی جهانی است. یعنی؛ به موازات جهانی‌شدن جرم شیوه‌های مقابله و پیشگیری هم باید جهانی شود. به عبارت دیگر برای پیشگیری و مبارزه با جرایم جهانی‌شده، سیاست جنایی ملی کافی و جوابگو نیست و دولت‌ها می‌بایست در اجرای ماده 56 منشور ملل متحد، ضمن همکاری با سازمان ملل متحد در جهت دستیابی به اهداف مندرج در ماده 55 به شکل انفرادی و جمعی تلاش کنند، یعنی تلاش برای دنیایی عادلانه که در آن مردم بتوانند برای امنیت انسانی در تمام اشکال آن نقش آفرینی نمایند.²

امروزه در بخش‌های حقوق کیفری تا حدودی شاهد نزدیک‌تر شدن نظام‌های حقوق کیفری دنیا هستیم و یا دستکم شاهد هماهنگ شدن نظام‌های حقوق کیفری می‌باشیم اما مسئله این است که آیا در بخش پیشگیری چنین اتفاقی افتاده یا خواهد افتاد؟ درک این ضرورت انسانی، یعنی حرکت از سیاست واکنش کیفری به سیاست‌ها

¹ - همان، صص 39-40..

² - شهرام، ابراهیمی (1384)، "کنگره‌های پنج سالانه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری- دستاوردها و دورنماها"، مجله حقوقی دادگستری، دوره جدید، شماره 52 و 53، صص 365-366.

و برنامه‌های جهانی پیشگیری از جرم دور از ذهن جوامع بین‌المللی نبوده است. یکی از مصادیق ماده 55 منشور، موضوع پیشگیری از جرم و عدالت کیفری است. به عبارت دیگر، تأمین امنیت و صلح جهانی که مورد نظر سازمانی ملل متحد است اول از رهگذر پیشگیری و سپس اقدامات کیفری حاصل می‌شود. یعنی ضرورت زندگی جهانی، تأمین امنیت و صلح جهانی است و این ضرورت ابتدا در پرتو پیشگیری و سپس در پرتو سرکوبی و کیفری ایجاد خواهد شد.

مجامع بین‌المللی و در رأس آن‌ها سازمان ملل متحد با طراحی کنگره‌های پنج سالانه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری و برگزاری دوازده کنگره از سال 1955، نه فقط یک فرصت و موقعیت مناسب برای تعامل و همفکری متخصصان پیشگیری از جرم ایجاد کرده، بلکه در سطح یک نهاد سیاستگذاری در زمینه پیشگیری و عدالت کیفری نقش آفرینی می‌کند، نهادی که اعتبار آن نه به لحاظ الزام آور بودن مصوبات آن، بلکه به دلیل کیفیت اسناد تنظیمی است. نتایج و دستاوردهای این کنگره‌ها علاوه بر اصول مشترک عدالت کیفری، دستیابی به درک نسبتاً مشترکی از پیشگیری از جرم و کیفیت زندگی، پیشگیری از جرم برای آزادی، عدالت، صلح و توسعه، اتخاذ تدابیر در زمینه پیشگیری از جرائم سازمان یافته و تروریسم، همکاری بین‌المللی در زمینه امنیت برای همه، سازوکارهای پیشگیری از فساد و ارتشاء را به دنبال داشته است، و اخیراً نیز در کنگره دوازدهم که در 12 تا 19 آوریل 2010 در برزیل، تحت عنوان "راهبردهای جامع برای مقابله با چالش‌های جهانی: پیشگیری از جرم و نظام‌های عدالت کیفری و گسترش آنان در جهانی در حال تغییر"¹ برگزار گردید، محورهایی چون تسهیل امضاء و اجرای اسناد بین‌المللی مربوط به پیشگیری از جرم، مبارزه با قاچاق اشخاص و مهاجرین، همکاری در مقابله با پولشویی و ضرورت مبارزه با جرایم سایبری مورد تاکید واقع گردید و سازوکارهای

---

¹ - Comprehensive Strategies for Global Challenges: Crime Prevention and Criminal Justice Systems and Their Development in a Changing World.

اجرایی و نظارتی آن در سطح بین‌المللی بررسی شد که نشان از توجه به ضرورت اتخاذ سیاست جهانی برای پیشگیری و مبارزه با جرایم جهانی است.

همچنین کمیسیون پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد مرجع اصلی برای برنامه ریزی و سیاستگذاری در زمینه کنترل بزهکاری محسوب می‌شود و زیر نظر شورای اقتصادی و اجتماعی که پس از مجمع عمومی، رکن اصلی تصمیم‌گیر و مسئول سازمان ملل متحد است به انجام وظایف خود عمل می‌کند. در واقع، کمیسیون مرجعی سیاستگذار و راهبر¹ برای برنامه پیشگیری از جرم و عدالت کیفری سازمان ملل متحد است.²

یقیناً به تاسی از این ادبیات تولید شده در کنگره‌های پیشگیری از جرم و عدالت کیفری و تلاش‌های کمیسیون پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد است که اسنادی مانند: کنوانسیون سازمان ملل متحد در مبارزه با جرم سازمان یافته فراملی و پروتکل‌های الحاقی آن، کنوانسیون مبارزه با فساد، کنوانسیون مواد مخدر و روان‌گردان و کنوانسیون‌ها و قطعنامه‌های متعددی در زمینه پیشگیری و مبارزه با جرایم جهانی‌شده از جمله تروریسم تنظیم و تصویب شده است که هر یک حاوی جلوه‌های حقوقی و جرم‌شناختی پیشگیری کنشی و واکنشی از جرم است و عمدتاً بر پیشگیری عام، اجتماعی و وضعی تأکید دارند. در این رهگذر نباید از اسناد ارشادی سازمان ملل متحد در زمینه پیشگیری از جرم غافل بود. این اسناد کمک شایانی به اتخاذ سیاست‌ها و تدابیر پیشگیرانه در کشورها نموده است.

---

¹ - Policy- making body

² - علی حسین، نجفی ابرندآبادی (1375)، "سیاست جنایی سازمان ملل متحد"، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ویژه، ص 307.

الف) بیان مسئله

مسئله اصلی این است که وضعیت تعهد بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده مجوبی روشن نیست و دولت‌ها با وجود پذیرش و امضاء اسناد متعدد الزام‌آور و غیر الزام‌آور پیشگیرانه هنوز به باور درستی از این تعهدات نرسیده‌اند، فقر رویه قضایی بین‌المللی در حوزه تعهدات پیشگیرانه مؤید این ادعا است، هرچند نمونه‌های نادری از تعهد به پیشگیری از جرایم برای دولت‌ها در رویه قضایی دیوان بین‌المللی دادگستری (قضیه بوسنی هرزه‌گوین علیه صربستان) که صرفاً ناظر بر جرایم بین‌المللی (نسل‌کشی) است و تعهد به پیشگیری از سلب حیات در دیوان اروپای حقوق بشر، مشاهده می‌شود، اما در هر حال صورت واحد و نگارش دقیقی خصوصاً در زمینه پیشگیری از جرایم جهانی شده دیده نمی‌شود. مسائل اساسی مانند مبانی تعهد بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده، ماهیت و چیستی این تعهدات، جلوه‌های آن و گونه‌های پیشگیری مورد تمایل جامعه جهانی، در ادبیات نظری حقوق بین‌الملل به خوبی روشن نشده‌اند. بنابراین تلاش محقق بر این محور استوار است که زمینه را برای نگارش نسبتاً دقیقی از تعهدات پیشگیرانه دولت‌ها از جرایم جهانی شده مهیا کند. به عبارت بهتر، مسئله اصلی تحقیق، تلاش برای اثبات موضوع تعهد دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده است. به همین منظور پیدایش سرچشمه گرایش دولت‌ها به تعهدات پیشگیرانه و روشن ساختن مبانی این تعهدات از یک سو و شناختن منابع ایجاد این تعهدات از سوی دیگر، به روشن شدن اینکه تعهدات دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده از منابع قراردادی سرچشمه می‌گیرد یا از منابع عرفی و یا از سایر منابع حقوق بین‌الملل، کمک خواهد کرد. همچنین، جلوه‌ها و ماهیت تعهدات پیشگیرانه دولت‌ها از جرایم جهانی شده تبیین نشده‌اند، روشن شدن جلوه‌ها و ماهیت این تعهدات و ضمانت اجرای آنها، می‌تواند موجبات توجه بیشتر جامعه بین‌المللی را به تعهدات پیشگیرانه و رشد مباحث نظری و عینی مسئولیت دولت‌ها در نقض این تعهدات شود.

علاوه بر این، امروزه در سطح پیشگیری ملی مواجه هستیم با عدول نسبی از پیشگیری‌های واکنشی و گرایش به پیشگیری‌های کنشی، اما واقعاً نمی‌دانیم که این رویکرد در سطح پیشگیری‌های بین‌المللی و سیاست جنایی سازمان ملل مشاهده می‌شود یا خیر. با وجود شعارهای متنوع در حوزه حقوق دیپلماتیک مبنی بر تمرکز دولت‌ها بر پیشگیری کنشی، اما واقعاً مشخص نیست که تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده در زمره کدامیک از گونه‌های پیشگیری کنشی یا واکنشی تمرکز دارد. مضافاً اینکه در اسناد بین‌المللی جنبه پیشگیرانه و جنبه کیفری با یکدیگر کاملاً خلط شده است، به این معنا که وظیفه دولت‌ها در پیشگیری از جرائم جهانی‌شده به وظیفه آن‌ها در بازدارندگی از طریق جرم‌انگاری و وضع مجازات‌های مؤثر ختم می‌شود و این همان موضوعی است که آفتی پنهان برای پیشگیری‌های بین‌المللی از جرائم جهانی‌شده محسوب می‌شود. بنابراین، این تحقیق با هدف ارتقاء پیشگیری از جرایم جهانی‌شده به دنبال تبیین حقوقی و جرم‌شناختی ضرورت پیش‌بینی تعهد بین‌المللی به پیشگیری از این جرایم برای دولت‌ها است، تا رویکرد جدیدی در کنار حقوق کیفری وارد ادبیات پیشگیری بین‌المللی نماید.

انگیزه انتخاب این موضوع، یکی، علاقمندی به موضوع پیشگیری است که ناشی از سوابق علمی و اجرایی اینجانب در دوران تحصیل و به خصوص انجام اولین پایان‌نامه کارشناسی ارشد با رویکرد پیشگیری وضعی، تحت عنوان؛ "پیشگیری از بزه دیدگی در مقابل سرقت"، و تصدی مشاغل پژوهشی به ویژه سمت "ریاست مرکز پیشگیری از جرم" در سازمان پلیس ایران است. دلیل دیگر، تلاش برای توجه دادن محققان، پژوهشگران و دولتمردان ملی و بین‌المللی به جایگاه و اهمیت تعهدات بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی‌شده است که امروزه صلح و امنیت بین‌المللی را هدف قرار داده است.

(ب) سوال‌های تحقیق:

بر اساس مسئله تعریف شده، سوالات متعددی در ذهن متبادر می-

شود از جمله اینکه؛ آیا پیشگیری از جرایم جهانی‌شده که در کنوانسیون‌های متعددی پیش‌بینی شده است و یا احتمالاً در عرف بین‌المللی برای دولت‌ها ایجاد شده است، یک تعهد بین‌المللی محسوب می‌شود؟ و یا به عبارت بهتر، آیا این اسناد ناظر بر جرایم جهانی‌شده، برای دولت‌ها الزام‌آور هستند و دولت‌ها یک تعهد حقوقی برای اجرای سیاست‌ها و تدابیر بین‌المللی پیشگیری دارند یا یک تعهد همکاری و یا هیچکدام. پیشگیری از جرایم جهانی‌شده توسط دولت‌ها بیشتر از کدام گونه‌های پیشگیری از جرم تبعیت کرده است؟ الزامات دولت‌ها براساس اسناد بین‌المللی و عرف‌های ناظر بر پیشگیری کدامند و آیا اساساً دولت‌ها در کنار جهانی کردن عناوین مجرمانه، پیشگیری را هم جهانی کرده‌اند؟ و آیا تعهد دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی‌شده عرفی نشده است؟ جلوه‌های تعهدات بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی‌شده کدامند؟ مبانی و منابع تعهدات بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی‌شده از کجا سرچشمه می‌گیرند؟ تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی‌شده از چه ماهیتی برخوردارند؟ و...، از جایی که پاسخگویی به همه این سوالات مستلزم انجام تحقیقات فراوانی است، تلاش شده است تا به سوالات مبنایی و اساسی زیر پاسخ داده شود تا شرایط برای انجام پژوهش‌های تکمیلی مهیا شود.

1- سوال اصلی

آیا پیشگیری از جرایم جهانی‌شده یک تعهد بین‌المللی برای دولت‌ها است؟

2- سؤال‌های فرعی

1-2- مبانی و منابع تعهدات بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی‌شده کدامند؟

2-2- جلوه‌های تعهدات بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی‌شده کدامند؟

3-2- تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی‌شده از چه ماهیتی برخوردارند؟

4-2- پیشگیری از جرایم جهانی شده در اسناد بین‌المللی، ناظر بر کدامیک از گونه‌های پیشگیری است؟

(پ) فرضیه‌های تحقیق:

1-فرضیه اصلی

پیشگیری از جرایم جهانی شده یک تعهد بین‌المللی برای دولت‌ها محسوب می‌شود.

2-فرضیه های فرعی

1-2- مبانی تعهدات دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده برگرفته از؛ تضمین حق‌های بشری، امنیت انسانی، امنیت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ناشی از ضرورت زیست اجتماعی است و معاهدات بین‌المللی عمده‌ترین منابع این تعهدات محسوب می‌شوند.

2-2- جلوه‌های تعهدات دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده طیف گسترده‌ای از اقدامات تقنینی، سرکوبگرانه، همکاری‌های بین‌المللی و اجرایی (پیشگیری‌های کنشی و واکنشی) را شامل می‌شود.

3-2- به نظر می‌رسد تعهدات دولت‌ها در پیشگیری از جرایم جهانی شده، ماهیتی الزام‌آور دارند.

4-2- رویکرد اصلی اسناد بین‌المللی پیشگیری از جرایم جهانی شده ناظر بر پیشگیری واکنشی (جرم‌انگاری و اقدامات سرکوبگرانه) است، هرچند پیشگیری کنشی از نظر این اسناد دور نمانده است.

(ت) اهداف تحقیق:

1- هدف اصلی تحقیق اثبات یا نفي تعهد بین‌المللی دولت‌ها به پیشگیری از جرایم جهانی شده است.

2- هدف دیگر تحقیق تلاش در جهت تبیین ادبیات پیشگیری بین‌المللی و توجه دادن دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به پیشگیری از جرایم جهانی شده است.

3-تبیین ضرورت جهانی سازی پیشگیری بین‌المللی به موازات جهانی شدن اقتصاد، فرهنگ و سیاست.